

*Damjan MANDELČ, Vanja GAJIČ****ODNOS VEČINSKEGA PREBIVALSTVA DO
PRISELJENSKIH SKUPNOSTI: CELJE IN PRISELJENCI
ALBANSKE NARODNOSTI****

Povzetek. V članku raziskujemo odnos večinskega prebivalstva tretjega največjega slovenskega mesta Celje do albanske priseljske skupnosti, ki se je v zadnjem obdobju številčno okrepila in med večinskim prebivalstvom generira odklonilni odnos in etnično distanco. Na podlagi teoretskih predpostavk v polju sociologije in migracijskih študij je bil oblikovan raziskovalni načrt z integracijo metod. Analiza rezultatov je pokazala, da ima večinsko prebivalstvo prevladujoče negativen odnos, opazili smo delna ujemanja s predpostavljenimi teoretičnimi izhodišči, pri čemer se je pokazalo, da imajo posameznice z višjo izobrazbo in višjimi dohodki nekoliko bolj naklonjen odnos do priseljencev kot moški respondenti z nižjo izobrazbo in nižjimi prihodki.

Ključni pojmi: *priseljenci albanske narodnosti, odnos večinskega prebivalstva, albanofobija, Mestna občina Celje*

Uvod

Preteklost je pomembno zaznamovana s selitvami posameznikov in skupin. V sodobnih migracijah sta drugačna obseg le-teh in njihova politizacija (Zavratnik, 2011); nikoli doslej niso bile selitve tako številčne, razloge za povečan obseg pa je iskati tudi v spremenjenih tehnoloških možnostih, kot sta hitrost in dostopnost transporta, ter v mnogih nestabilnih regijah sveta, od koder ljudje migrirajo v varnejša okolja. Priseljske družbe se srečujejo z dilemami integracije priseljencev, ustrezne politike priseljavanja in njihova implementacija so namreč ključ do sožitja med večinskimi in manjšinskimi skupnostmi. Kot ugotavlja Zavratnik, so izzivi sodobnih migracij izzivi liberalni nacionalni državi, ključna vprašanja pa, kako se bo politika soočila s problemi državljanstva, vključno z dimenzijo socialnega državljanstva imigrantov, s participacijo, z vprašanjem tolerance, manjšinskih

* Dr. Damjan Mandelč, izredni profesor, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija; mag. Vanja Gajič, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija.

** Izvirni znanstveni članek.

DOI: 10.51936/tip.59.1.115-137

pravic, multikulturalizma in ksenofobije (ibid., 56). Slovenija v tem pogledu ni izjema. Kljub temu da s priseljevanjem intenzivno sooča od 60. let prejšnjega stoletja, državne integracijske politike niso iznašale ustreznega načina za hitrejšo in učinkovitejšo integracijo ter našle ustrezne podpore javnosti, ki še naprej večinsko pričakuje omejevanje priseljevanja. V zadnjem obdobju, še posebej od migrantske krize leta 2015,¹ smo deležni poglobljenih raziskav, primerjalnih, etnografskih in longitudinalnih študij, kamor želimo umestiti tudi naš članek, ki gradi na spoznanjih drugih ter kompleksni fenomen priseljevanja preverja s terensko študijo.

V članku reflektiramo nekatere pretekle in sodobne teoretske zastavitve, da zagotovimo podlago za premišljanje o položaju izbrane priseljenjske albanske skupnosti v tretjem največjem slovenskem mestu. Prevprašati želimo odnos večinskega prebivalstva do omenjene priseljenjske skupnosti, preveriti, kako dejanske spremembe v demografiji odzvanjajo v njihovih stališčih do priseljevanja, v širši perspektivi pa se sprašujemo tudi o učinkovanju medijskih reprezentacij, o slovenski integracijski politiki ter soočamo svoje empirično raziskovanje z dognanji sorodnih raziskav v polju migracijskih študij. Refleksija takšne vrste se gotovo ne more izogniti vprašanju o sodobnem slovenskem nacionalizmu in z njim povezano albanofobijo. Ob tem dodajmo, da pridobivanje empiričnih podatkov za tovrstno družbeno občutljivo področje, kot je raziskovanje mnenja javnosti o priseljevanju, prinaša številne pasti, ponoviti velja opozorilo, da je javnomnenjska raziskovanja treba dopolnjevati z diskurzivnimi analizami, ki pokažejo na pluralne načine nastajanja mnenj (Pajnik v Zavratnik, 2011: 58).

Pridobljeni podatki Statističnega urada Republike Slovenije (SURS, 2021) izkazujejo, da je prišlo v zadnjem desetletju do povečanja albanske priseljenjske skupnosti v Sloveniji. V letu 2018 se je v Mestno občino Celje priselilo 1.076 oseb, 1. januarja 2019 pa je bilo med vsemi prebivalci v Celju zabeleženih 1.012 posameznikov in posameznic s kosovskim državljanstvom. Podatkov o narodnostni sestavi Slovenije in posameznih občin sicer ni mogoče pridobiti, ker se tovrstni podatki na Popisu prebivalstva od leta 2002 ne zbirajo več, zato za jasnejši vpogled uporabljamo razpoložljive podatke o prebivalstvu glede na državljanstvo, saj so kljub pomanjkljivostim najboljši približek dejanskega stanja. Ideja o raziskovanju albanske priseljenjske skupnosti izvira iz dveh dejstev: prisotnost albanske skupnosti v Sloveniji se povečuje, obenem pa gre med vsemi priseljenjskimi skupinami

---

¹ *Evropske države so se leta 2015 znašle pod pritiskom prihoda številčnih skupin migrantov, predvsem z območij severne Afrike, Bližnjega vzhoda in srednje Azije, od koder so pred revščino in negotovimi varnostnimi razmerami bežali stotisoči. Slovenija je bila zaradi prehodne geografske lege eno od območij množičnega prehajanja (samo konec leta 2015 več kot 400.000 migrantov, kljub velikim potrebam pa je leta 2015 podelila zgolj 46 statusov azilanta in leta 2016 170 tovrstnih statusov). Dostopno prek http://vlada.arhiv-spletisc.gov.si/pomoc_beguncem/index.html, 4. 7. 2020.*

z območij nekdanje SFRJ za edino neslovansko skupino, in je zatorej jezikovna komponenta pomembna okoliščina, ki prispeva k etnični distanci do priseljske skupnosti.

Temeljno raziskovalno vprašanje, ki smo ga preverjali z naključnim vzorčenjem, je vprašanje o tem, kakšen je odnos večinskega prebivalstva do priseljencev albanske narodnosti v Celju, na kakšen način in na podlagi česa se oblikuje. Članek strukturiramo v dva sklopa: v prvem zastavimo teoretske opredelitve, v drugem predstavimo metodološki okvir ter rezultate. Raziskovalno delo je sledilo štirim korakom, izboru preučevane priseljske skupnosti ter premisleku, ki ga je generiralo frekventno medijsko poročanje in javni diskurz o zadevni skupnosti. Drugi korak je bilo zbiranje dostopnih statističnih podatkov, ki so nakazali demografska ozadja in vzpostavili preliminarni okvir raziskovanja. V tretjem koraku smo opravili pregled raziskav na temo merjenja odnosa do priseljskih skupnosti ter najbolj relevantnih teoretskih pristopov in konceptualnega aparata, ki razlaga naravo in oblike odnosa do priseljevanja. V tem pogledu nismo mogli mimo specifik slovenskega (etno)nacionalizma, ki so že v preteklosti generirale dva ključna stebra formiranja »Drugega«: balkanofobijo in albanofobijo, na eni strani torej etnično distanco do priseljskih skupnosti z območij nekdanje države Jugoslavije in na drugi, bolj specifično, etnično distanco do priseljencev albanske narodnosti. Četrty korak je bila empirična raziskava, ki se je osredotočila na območje Mestne občine Celje, kjer smo v dveh raziskovalnih korakih preverjali odnos večinskega prebivalstva do priseljencev albanske narodnosti: v prvem smo izvedli deset polstrukturiranih intervjujev, ki so nam služili pri opredelitvi elementov, ki generirajo odnos do preučevane priseljske skupnosti. Intervju je zajemal 23 vprašanj, ki smo jih oblikovali na podlagi obstoječih metod polstrukturiranega intervjuja, med njimi so bila nekatera preoblikovana v odprti tip vprašanj. Pridobljeni podatki so služili oblikovanju anketnega vprašalnika, ki je zaradi večje preverljivosti in primerljivosti prav tako zajemal že preverjena in mestoma nekoliko prilagojena vprašanja raziskav, kot sta ESS (Evropska družboslovna raziskava)² in ISSP (Mednarodna družboslovna anketa)³, ki med drugim merijo odnos večinskega prebivalstva do priseljencev. Zanimali so nas mehanizmi, ki vplivajo na prepoznavne poteze odnosa do izbrane skupine priseljencev.

Evropska celina se že vrsto leto sooča z izzivi migracij (Bade, 2005: 7–8), strahovi pred priseljenci se od vrhov politike prelivajo v odnos lokalnega prebivalstva do priseljskih skupnosti, raziskovanje migracij in odnosa do priseljevanja pa se srečuje z dilemami empiričnega preučevanja. Koncept odnosa do izbranega družbenega fenomena je težko merljiv, preučevati

² Dostopno prek <http://www.europeansocialsurvey.org/about/country/slovenia/>, 4. 7. 2020.

³ Dostopno prek <https://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/issp/>, 4. 7. 2020.

ga je mogoče zgolj skozi procese sklepanja in razumevanja posameznih fragmentov in zatem njihovega umeščanja v celoto. Problemi v empiričnem raziskovanju pokažejo na težave pri iskanju odgovora, kako se takšen odnos formira (Blumer, 1969: 90–91). Ker odnosa ni mogoče preučevati kot enotnega koncepta, ga je v okviru odnosa do priseljencev in priseljevanja smiselno preučevati skozi posamezne dejavnike, ki vplivajo na nastanek določene vrste odnosa. Obenem se ob raziskovanju srečujemo z dvema ločenima, četudi vsebinsko sorodnima konceptoma, ne eni strani preučevanja odnosa do priseljencev, na drugi odnosa do priseljevanja. Ker oba izhajata iz enakih teoretskih predpostavk (Ceobanu in Escandell, 2010: 313), ju lahko preučujemo skupaj, čeravno bi bila ločena obravnava obeh ustreznejša, ker se razlike med njima nanašajo na dejstvo, da je mogoče znotraj odnosa do priseljencev zaslediti večjo mero etničnih predsodkov kot v odnosu do priseljske politike, ki se bolj navezuje na dojemanje ekonomskih in družbenih posledic priseljevanja za celotno družbo (Barcelo, 2016: 88–89). Na tem mestu zato metodološko pojasnilo, da oba koncepta obravnavamo skupaj, na mestih, kjer je to mogoče, pa izpostavimo razlikovanje med njima. Kot pokaže Javdani (2020: 3), na odnos do priseljencev vplivajo tako osebne značilnosti in kvalifikacije priseljencev (izobrazba, dohodek, znanje jezika) kot osebne značilnosti med respondenti večinske skupnosti (starost, izobrazba, politična orientacija), zato odnosa do priseljencev in priseljevanja ni mogoče preučevati izključno skozi stališča večinskega prebivalstva.

Glede na izjemno heterogeno področje se obračamo h klasičnim in novejšim pristopom, ki omogočajo raznovrstne poglede na preučevanje odnosa do priseljencev in priseljevanja. Obstoječe študije se v pomembni meri osredotočajo na evropski prostor, kjer je bilo opravljenih veliko visokokakovostnih raziskav (Barcelo, 2016: 87–88), obenem pa se naslanjamo tudi na ameriške tradicije pri preučevanju odnosov do priseljencev in priseljevanja, v katerih najdemo raznovrstne teoretske pristope predvsem glede na ekonomske značilnosti (Dennison in Dražanova, 2018: 33).

Simbolični interakcionizem

V najširšem smislu sega teoretično preučevanje odnosov v okvir teorij simboličnega interakcionalizma, ki orisuje, kako posamezniki oblikujejo odnos do sebe in drugih ter širše družbe skozi proces komunikativne interakcije z drugimi (Chandler in Tsai, 2001: 178). Simbolični interakcionizem zajema ugotavljanje pomena dejanj ali opazk druge osebe, razlago in prenos znakov drugi osebi, kako naj ta ravna (Mead v Blumer, 1969: 65–66). Za sociološko misel je značilno, da redko obravnava družbo kot skupek posameznikov, ki imajo lastno sebstvo; skupnosti opazuje kot organizme,

ki imajo svojo organizacijo in se odzivajo na različne dejavnike, kot so družbeni sistem, družbena struktura, kultura, status, družbene vloge, institucije, norme, vrednote itd. Ljudje naj bi se torej obnašali na določen način prav zaradi vpliva omenjenih dejavnikov. Vendar takšni dejavniki postavljajo zgolj okvir za posameznikova dejanja, ne določajo pa dejanj samih (ibid., 78–88).

Koncept simboličnega interakcionalizma nima osrednjega mesta v preučevanju odnosa do priseljencev, je pa skoraj v vseh primerih vsaj delno izhodiščna teorija za vse nadaljnje teoretske pristope, med katerimi je najbolj smiselno omeniti dve tradiciji: politično-ekonomsko in socio-psihološko tradicijo. Prva razlaga odnos do priseljavanja na podlagi ekonomskega interesa v kontekstu tekmovanja med domačini in priseljenci glede dostopa do družbenih virov, situacije na trgu dela in državne blaginje, socio-psihološki dejavniki pa se osredinjajo na vpliv medskupinskih odnosov in simboličnih interakcij, ki temeljijo na rasi, religiji, običajih, tradicijah ter pripisanih značilnostih posameznikov (Javdani, 2020: 1–3). Kot ugotavljamo v luči raziskovanja odnosa do albanskih priseljencev, ima slednja večji vpliv na oblikovanje odnosa, zato se osredotočamo prav na socio-psihološke dejavnike.

Politično-ekonomska tradicija

Teorije politično-ekonomske tradicije v splošnem izhajajo iz ekonomskih vplivov priseljavanja in razlagajo odnos do priseljavanja glede na osebni interes posameznika. Vpliv ekonomskih dejavnikov se v grobem navezuje na strukturo delovne sile v državi priseljavanja, znotraj omenjene tradicije pa se strokovnjaki na empirični ravni ukvarjajo predvsem s tekmovalnostjo med večinskim prebivalstvom in priseljenci za družbene vire, pri čemer gre tako za situacijo, vezano za trg dela, kot za stroške, ki jih oblast namenja priseljavanju. Gre torej za poudarek na osebnem materialnem interesu, tako znotraj trga dela kot skozi davke in transferje (Hainmueller in Hopkins, 2014), pri čemer se posameznikov odnos do priseljavanja oblikuje na podlagi ne samo omenjenega osebnega ekonomskega interesa, temveč tudi interesa skupine, s katero se posameznik identificira (Dennison in Dražanova, 2018: 6).

Politično-ekonomski model predvideva, da porast nizkokvalificirane priseljske delovne sile povečuje ponudbo nizkokvalificiranih delovnih mest, nižanje plač in stopnjo zaposlenosti nizkokvalificiranega večinskega prebivalstva ter povišanje plač visokokvalificirani domači delovni sili (Hainmueller in Hopkins, 2014). Na drugi strani naj bi pritok visokokvalificirane priseljske delovne sile imel obratni učinek, saj bi zmanjšal ponudbo nizkokvalificirane delovne sile. Prevladujoči hipotezi sta, da so nizkokvalificirani delavci

bolj nagnjeni k nasprotovanju priseljevanja nizkokvalificirane delovne sile, višje izobraženi delavci pa imajo do tovrstnega priseljevanja pozitivnejši odnos (Javdani, 2020: 5). Prav tako naj bi bilo pri slednjih zaslediti manj etnocentričnega sentimenta in več razumevanja za kulturno raznolikost ter bolj pozitiven pogled na ekonomske posledice migracij (Hainmueller in Hopkins, 2014: 4–5), medtem ko slabše ekonomske in socialne razmere posameznika vodijo do negativnega odnosa do priseljevanja (Dennison in Dražanova, 2018: 6). Pozitivna korelacija med kompetencami delavca (kar zajema posameznikovo izobrazbo in osebni dohodek) in njegovim odnosom do priseljevanja naj bi bila značilna za države, kjer je večinsko prebivalstvo bolj izobraženo kot priseljenci. Pri tem je treba opozoriti, da se korelacija med stopnjo izobrazbe in podpiranjem priseljevanja ne navezuje samo na posameznikovo ekonomsko situacijo, temveč tudi na razlike v kulturnih vrednotenjih in prepričanjih o družbenih posledicah priseljevanja. Poleg osebnega interesa igra pomembno vlogo pri oblikovanju odnosa tudi širše ekonomsko stanje v državi. Posamezniki, zaposleni v rastočih sektorjih, naj bi bili bolj pozitivno naravnani do priseljevanja. Po drugi strani strah, povezan s tekmovanjem na trgu dela, nima tako močnega učinka na oblikovanje odnosa, saj tako visoko- kot nizkokvalificirani posamezniki izražajo bolj pozitiven odnos do visokokvalificirane delovne sile in bolj negativen odnos do priseljevanja nizkokvalificirane delovne sile. To vodi do zaključka, da sfera trga dela ni močan indikator odnosov večinskega prebivalstva do priseljencev (Hainmueller in Hopkins, 2014: 3–6). Odnos do priseljevanja poleg trga dela oblikujejo tudi predstave o stroških in finančnem bremenu, ki ga ima država s priseljenci. Prevladuje prepričanje, da so nizkokvalificirani priseljenci veliko finančno breme, saj se z njihovim povečanjem povečujejo tudi davki, ki prizadenejo večinsko prebivalstvo. Ugodnosti, ki jih uživajo nizkokvalificirani priseljeni delavci, naj bi presežali višino davkov, ki jih plačujejo. Tako naj bi tudi domačini z višjimi dohodki bolj nasprotovali nizkokvalificirani priseljeni delovni sili in po drugi strani podpirali visokokvalificirano priseljeno delovno silo. Posledično pripelje ta predpostavka do zaključka, da premožnejše pripadnike večinskega prebivalstva bolj skrbi za višje državne stroške in so posledično manj naklonjeni priseljevanju (ibid.).

Poleg delovanja države v zvezi s priseljevanjem se politično-ekonomska teorija ukvarja tudi z vplivom kvalitete delovanja demokratične države pri izpolnjevanju svojih odgovornosti, kar merimo na podlagi predstave o varnosti sosesk, korupcije, kriminala ipd., na takšni podlagi pa se oblikuje odnos posameznikov do priseljevanja in posledično priseljencev (Dennison in Dražanova, 2018: 7). Raziskave med drugim kažejo, da večina prebivalcev razvitih držav preferira strožje politike priseljevanja, ki bi omejile prihod priseljencev, še posebej tistih z drugačnim etničnim ozadjem (Javdani, 2020). Podatki sedmega kroga raziskav o odnosu do priseljencev in njihovih

potomcev za države EU kažejo, da ima evropska javnost nekoliko pozitivnejši pogled na priseljence z enakim etničnim ozadjem in bolj negativen odnos do priseljencev iz revnejših držav zunaj Evrope. Omenjeni podatki odsevajo težave oblikovalcev politik priseljevanja pri regulaciji pričakovani evropske javnosti (European Social Survey, 2016: 12). Dejstvo, da se evropska javnost nagiba k strožji politiki priseljevanja, je v korelaciji z negativnim pogledom na ekonomske posledice priseljevanja, strahom pred porastom kriminala in negativnim vplivom priseljevanja na večinsko kulturo, s podporo homogenosti družbe, občutkom nacionalnega ponosa in patriotizma ter nizko željo po stopanju v stike s priseljenci (Javdani, 2020).

Socio-psihološka tradicija

Socio-psihološka tradicija je v primerjavi s politično-ekonomskim pristopom bolj heterogena in zajema vse družbene (tako ekonomske kot kulturne) dejavnike, ki vplivajo na državo priseljevanja, obenem pa razlaga vpliv ekonomskega interesa z upoštevanjem globljih, zavednih in nezavednih, preferenc posameznikov do oblikovanja homogene družbe ter strahu pred ogroženostjo kulturne in etnične identitete (Javdani, 2020: 77). Znotraj tega pristopa gre predvsem za fokus na relevantnost medskupinskih odnosov in simbolov, ki oblikujejo odnos do priseljevanja, vključno z dejstvom, da odnos do priseljevanja oblikujejo raznolikosti med priseljenci in domačini, ki izhajajo iz etničnega ozadja, religije in drugih askriptivnih značilnosti posameznikov. Ena veja pristopa poudarja pomembnost občutka ogroženosti lastne skupine in s tem potrebo po asimilaciji priseljencev (predvsem kar zadeva znanje večinskega jezika). Druga veja se osredotoča na stereotipe in predsodke do priseljencev, v veliki meri v navezavi na vpliv medijev in stikov na lokalni ravni (Hainmueller in Hopkins, 2014: 7).

Pri preučevanju odnosa do priseljencev je prišlo do širšega konsenza, da je tovrsten odnos najpogosteje preučevan prav skozi teorije medskupinskih odnosov (prim. Berry, 2001 in Ceobanu in Escandell, 2010). Avtorji v grobem vztrajajo pri dveh teoretskih pristopih: individualnem in kolektivnem oz. kontekstualnem (Ceobanu in Escandell, 2010; Rustenbach, 2010). Individualni se v tem kontekstu navezuje na razlike v stopnji izobrazbe, osebnem dohodku, zaposlitvenem statusu in drugih pripisanih značilnosti priseljencev in domačinov ter na specifične kulturne razlike, medtem ko se kolektivni pristop ukvarja predvsem s številom priseljencev in stopnjo brezposelnosti v državi (Botrić, 2016; Javdani, 2020). V raziskavah o percipiranih posledicah priseljevanja in oblikovanju odnosa do priseljevanja prevladujeta dva vplivnejša pristopa v proučevanju medskupinskih odnosov: teorija realnega konflikta in pristop skozi socialno identiteto. Prva se nanaša na to, da se odnos do drugih skupin določa skozi tekmovalnost za družbene

vire, druga pa, da pripadnost in istovetenje z lastno skupino oblikujeta negativni odnos do druge skupine. Kot omenja Botrić (2010), imajo v skladu s tovrstno opredelitvijo v kontekstu preučevanja stališč do priseljevanja in priseljencev velik pomen tako socio-ekonomski pokazatelji kot identitetni in simbolni interesi. (2010: 423). Chandler in Tsai (2001) se v svoji študiji o vplivu posameznih družbenih dejavnikov na odnos do priseljencev ukvarjata s sklopi, ki razlagajo vpliv stopnje izobrazbe in vpliv dojemanja kulturnih groženj ter ideologij posameznika (politična prepričanja, predispozicije in vrednote) na oblikovanje odnosa do priseljevanja. V prvi vrsti gre za pripisane značilnosti, kot so spol, starost in etnično ozadje, obenem se mnenja oblikujejo tudi na podlagi osebnih interesov (ekonomska varnost, višina dohodkov) posameznikov. Zadnji sklop vključuje Tajflav prispevek (2001: 178) o socialni identifikaciji in skupinski kategorizaciji. Kategorizacija ljudi v skupine ima namreč precejšnje posledice tako znotraj kot zunaj skupin, saj povečuje razlike med skupinami in pripomore k temu, da člani preferirajo lastno skupino. Izpostavljeni avtorji vztrajajo na tezi, da večina ljudi poseduje tovrstne predispozicije, ki so posledica politične socializacije (ibid., 175-179). V luči procesov globalizacije, glokalizacije in transkulturacione je navzočnost priseljskih skupnosti bistveno prispevala k »defiksaciji« pojma homogene nacionalne identitete (Jurić Pahor, 2020: 569), kar pomeni pomemben korak k postnacionalizmu ter večkulturnosti sodobnih družb, obenem pa med večinskim prebivalstvom sproža zaskrbljenost in izgubo občutka ontološke varnosti.

Priseljenci albanske narodnosti v Sloveniji in Celju

V Sloveniji je leta 2018 prebivalo približno 250.000 priseljencev, kar predstavlja 12,1% celotnega prebivalstva, med državami EU je Slovenija po deležu priseljencev uvrščena na 16. mesto. V Sloveniji še vedno prevladujejo priseljenci iz nekdanje Jugoslavije, med katerimi jih je največ iz Bosne in Hercegovine (43% vseh priseljencev). Hkrati je mogoče zaslediti tudi povečanje števila priseljencev s Kosova, glede na podatke SURS-a (2018) jih je bilo v primerjavi z letom 2007 dvakrat več. Popis prebivalstva od leta 2002 dalje ne ponuja podatka o narodni oziroma etnični identiteti, še vedno pa se zbirajo podatki o prebivalstvu glede na državljanstvo, ki vsaj okvirno pokažejo delež priseljencev albanske narodnosti v Sloveniji. Po podatkih SURS-a zasedajo priseljenci s Kosova v Sloveniji drugo mesto (16.748)⁴, število priseljencev s kosovskim državljanstvom se je v Sloveniji od leta 2011, ko jih je bilo zabeleženo 9.034, do leta 2019 dvignilo na 16.748.

---

⁴ *Priseljencev albanske narodnosti, ki se priselijo iz Severne Makedonije, ta številka ne zajema, prav tako tudi ne tistih z državljanstvom Republike Albanije.*

Podoben trend je opaziti tudi na primeru Celja, kjer prebivalci s kosovskim državljanstvom zasedajo drugo mesto (1.012) za prebivalci z državljanstvom Bosne in Hercegovine (2.934).

V zgodnjem poosamosvojitvenem obdobju, v katerem je zaradi vojaških spopadov na Kosovu v Slovenijo zgolj leta 1999 pribežalo 2.500 beguncev (Kalčič, 2007: 11), so Albanci v Slovenijo prihajali predvsem kot ekonomski migranti, pri čemer je šlo za »gastarbajtersko« priseljevanje z gospodarsko manj razvitih območij nekdanje skupne države (Dolenc, 2007: 89). V obdobju med letoma 2002 in 2006 se selitvena gibanja v Sloveniji precej povečajo in celo presežejo rekordne vrednosti iz sredine 80. let. Po vstopu Slovenije v EU so priseljenci iz bivše skupne države predstavljali kar 85% vseh priselitev tujcev, pri čemer izstopata državi Bosna in Hercegovina ter (nekdanja) Srbija in Črna gora (ibid., 91-93). V letu 2002 je albanščino kot materni jezik navedlo 7.177 prebivalcev Slovenije, kar nakazuje porast omejene priseljske skupnosti (Josipović, 2009: 33).

Odnos večinskega prebivalstva do priseljencev v pomembni meri oblikujejo ekonomski dejavniki, ki se navezujejo na zaposlitveni status priseljencev, priseljenci navadno zasedajo delovna mesta, ki jih lokalno prebivalstvo ne želi opravljati. Potrebe po nekvalificirani delovni sili v Sloveniji tako zapolnjujejo prav priseljenci. Njihovo število iz nekdanje skupne države je v Sloveniji visoko v prvi vrsti zaradi geografske bližine, obenem pa se prav ta skupina v Sloveniji srečuje z različnimi oblikami izkoriščanja in diskriminacije ter jih posledično ob padcu povpraševanja delodajalci hitro vrnejo v državo, od koder so prišli (Medica in Lukić, 2011: 70). V Sloveniji je bilo leta 2020 med približno 17.000 priseljenci albanske narodnosti 9.711 delovno aktivnih, med njimi prevladujejo moški, ki predstavljajo 8.747 delovno aktivnih oseb, medtem ko so ženske zaposlene v znatno manjši meri (964 oseb) (SURs, 2020). Albanski priseljenci se največ zaposlujejo v sektorjih predelovalne dejavnosti (1412 oseb) in gradbeništva (6827 oseb). Tudi za izobrazbeno strukturo je mogoče pokazati, da je ta v povprečju nižja od večinskega prebivalstva. Med vsemi priseljenci imajo najvišjo izobrazbo priseljenci iz Črne gore, Češke in Poljske, Bošnjaki, Albanci in Romi pa so v povprečju manj izobraženi (Medvešek et al., 2009: 30). Statistika izkazuje, da jih ima od 9.711 priseljencev s Kosova največ osnovnošolsko izobrazbo (5.338), sledijo tisti s srednješolsko izobrazbo (4.301), najmanj pa je takih z višje- ali visokošolsko izobrazbo (72).

Albanofobija, medijske reprezentacije in politike priseljevanja

Albanofobija je eden od atributov novejšega slovenskega nacionalizma. Z njo označujemo predsodke, etnično distanco, diskriminacijo in ksenofobijo do Albancev in priseljencev albanske narodnosti. Termin je mogoče

razumeti v dveh pomenih: v ksenofobnem kontekstu, ki zajema stereotipe o Albancih v državah z visokim številom albanskih priseljencev, ter v nacionalističnem kontekstu, povezanem s stereotipi o Albancih v državah, kjer poteka odprti konflikt med večinskim prebivalstvom in albansko etnično manjšino (Albanian Studies, 2020). Po takem razumevanju sodi Slovenija v prvo skupino, zato pojav albanofobije obravnavamo skozi prizmo ksenofobije. Takšen strah, povezan z antipatijo do določenih skupnosti, žal hitro postane sovraštvo do tujcev, drugih etničnih skupin ter kultur in njihovih vrednot (Mandelc, 2011: 140). Balibar dokazuje, da je teritorij zamišljene evropske skupnosti med drugim oblikovala tudi opozicija do Turkov, muslimanov, temnopoltih in drugih južnih narodov. Ker gre pri albanskem narodu za neslovansko poreklo, ki (prevladujoče) prakticira islam, bi mogli albanofobijo, torej odnos do albanske priseljske skupnosti v Sloveniji, razumeti tudi v luči Saidovega koncepta orientala (Vidmar Horvat, 2004: 113–117), ki je najpogosteje v službi kulturnega imperializma in večvrednosti. Ker se Slovenija nahaja blizu stičišča zahodnega, pravoslavnega in islamskega sveta, se v glavah nacionalistov krepi percepcija branika »zahodne civilizacije«. Socio-ekonomski in politični prelom v zgodnjih devetdesetih je skupaj s tranzicijo, ki mu je sledila, ponudil plodna tla za razraščanje neustrpnosti in diskriminacije, ki je v Sloveniji kulminirala v diskriminacijo in predsodke do postjugoslovanskih skupnosti, ki so ob osamosvojitvi živele na ozemlju Slovenije. Neustrpnost do priseljencev z območij skupne države ima sicer daljšo brado, povezana je s priseljevanjem v Slovenijo v 60. in 70. letih 20. stoletja (Mandelc, 2011: 141), a je bila v prejšnjem političnem sistemu utišana in je šele skozi proces oblikovanja nacionalne države postala izrazitejša.

Berishaj v članku *Albanci v Sloveniji: različnost percepcij* (2004) izpostavi dve najbolj pogosti stereotipizirani predstavi o Albancih, zadržanost v komuniciranju ter slabše znanje slovenskega jezika (ibid., 138). Na podlagi kvalitativne raziskave, ki smo jo opravili v prvi fazi raziskovanja (intervjuji), smo med respondenti evidentirali tudi nekatere druge predsodke, denimo o temnejši polti, o »problemu« zakrivanja žensk, motenju javnega miru ter o povezavah s kriminalom in nasiljem.

Kot ugotavljata Dennison in Dražanova (2018: 8), mediji v pomembni meri oblikujejo odnos do priseljevanja in priseljencev, imajo monopol nad produkcijo in distribucijo informacij, dostop do tega monopola pa imajo politične elite, ki sooblikujejo poglede širše javnosti (Bučar Ručman, 2011: 23). Ko pride do poročanja o marginaliziranih skupinah, je moč opaziti, da mediji prevladujoče ponujajo eno vrsto diskurza, redki so tisti, v katerih novinarji ponujajo pluralen pogled in dajejo glas tudi preslišanim in marginaliziranim (Pajnik, 2003: 87–88). Prejemniki medijskih vsebin seveda ne sprejemajo informacij povsem pasivno, ampak so z njimi v interakciji,

pogosto jih s pomočjo poobjav na družbenih omrežjih tudi soustvarjajo. Ker marginalizirane skupine niso tržno zanimive, najdejo mesto v medijskih objavah najpogosteje takrat, ko je govora o kriminaliteti. Prav kriminalizacija marginaliziranih skupin je eden od načinov, ki reproducira govor o izbrani manjšinski skupnosti kot (varnostnem) problemu. Takšna reprezentacija etničnih manjšin je v medijskem kontekstu samoumevna in na manjšinsko prebivalstvo aplicira stereotipe in predsodke, pogosto brez preverbe in dokazov (Pajnik, 2003: 88–89), posameznikom pripisuje kolektivno krivdo, skupina je zato v očeh občinstva percipirana kot nezaželen in kot potencialna grožnja. Še ena manipulativna oblika je strategija diferenciacije, njena skrajna forma vodi v dehumanizacijo celotne manjšinske skupnosti. Gre za utrjevanje predsodkov, za večinsko skupnost se uporabi diskurz žrtve, kar dodatno prispeva k legitimaciji sovražnega govora do targetirane skupnosti (ibid., 89–91).

Omenjene strategije lahko opazujemo tudi z natančnim pregledom medijskega portretiranja priseljencev albanske narodnosti v Celju in Sloveniji, kjer je poročanje večinoma negativno, priseljence povezuje s kriminalom. Pregled spletnih člankov,⁵ ki so v zadnjih letih pokrivali dogajanje v Celju, pokaže, da sta o priseljenicah v novicah uravnoteženo poročala zgolj portala rtslo.si in delo.si, drugi analizirani mediji pa so se posluževali negativnega portretiranja in poročanja.⁶ Poleg spletnih medijev so poligon za izražanje sovražnosti tudi družbena omrežja in forumi, na katerih anonimni avtorji obračunavajo s albanskimi priseljenci v sovražnih, nasilnih in skrajnih komentarjih.⁷

Poleg medijskih reprezentacij igra pomembno vlogo pri oblikovanju albanofobije med večinskim prebivalstvom tudi politika priseljevanja, ki je navkljub nominalno demokratičnim in evropskim standardom izključujoča in restriktivna (Kralj, 2008: 171). Ne samo v Sloveniji, politike priseljevanja so postale izpostavljen družbeni in politični problem v celotni EU. Namesto upravljanja migracij se države ukvarjajo z njihovim preprečevanjem, kar v javnosti odzvanja na način, da še povečuje negativno dožemanje migracij, priseljencem pa se onemogoča polnopravno članstvo v politični sferi in se jih postavlja v vlogo Drugega (Učakar, 2017: 13). Evropa je postala »trdnjava«,

⁵ Opravili smo pregled naslednjih spletnih medijev: Nova24TV, Radio 1, Novice.si, Sobotainfo, Delo, RTV SLO, Dnevnik, Media24, Reporter, Demokracija, Primorska 24.si in Slovenske novice.

⁶ Prostorska omejitev onemogoča podrobnejšo predstavitev in analizo, omenimo zato zgolj nekaj izpostavljenih primerov naslovov: »Srhljivo: Dvašet Albancev nad celjske dijake z bejzbojskimi palicami« (Nova24TV, 2016), »Mladoletni Kosovci napadli dijaka, ju ob tem hudo pretepli in z njima poniževalno ravnali« (Sobotainfo.si, 2016), »Velenje postaja albanska oaza, priseljenci izkoriščajo Slovenijo« (Glücks, 2018), »Prvi uradni jezik na OŠ Jakoba Aljaža v Kranju albanščina« (Nova24TV, 2020), »Organizirani socialni kriminal: Med priseljenci s Kosova se stopnjujejo zlorabe socialnega sistema« (Glücks, 2020).

⁷ Primer tovrstnega diskurza, ki se nanaša na Celje: Politični čvek: »Mladoletni Albanci v Celju spet ustrahujejo – grozljivo« (Goglini, 2016).

osrednji fokus je namenjen varovanju meja in okrepljenim nadzorom nad priseljevanjem (ibid., 2017: 26–28). Med večinskim prebivalstvom se krepi strah pred priseljenci, ki naj bi Evropejcem jemali delovna mesta, pomenili naj bi breme za socialno državo, ogrožali večinsko kulturo in prispevali k višji stopnji kriminala (Bešter, 2003: 2).

Stališča stroke in evropskih institucij so sicer korak v pravo smer; govorijo o potrebi po oblikovanju vključujoče in strpne družbe, ki različnim etničnim manjšinam omogoča mirno sobivanje z večinskim prebivalstvom, v nasprotnem primeru pride do razraščanja diskriminacije, socialne izključenosti in ksenofobije (Entzinger in Biezeveld, 2003: 3–4), vendar je pristojnost oblikovanja priseljenke zakonodaje v rokah nacionalnih politik, pri čemer populizem in notranjepolitične kalkulacije zameglijo pogled in potrebe tako večinske skupnosti kot manjšinskih, priseljenkih. Temeljni dokument, ki določa slovensko politiko priseljevanja, je Resolucija o imigracijski politiki Republike Slovenije (ReIPRS, 1999), in zajema zaščito beguncev in prosilcev za azil, integracijo v slovensko družbo in preprečevanje nedovoljenih migracij. Stališča Resolucije se uresničujejo skozi Zakon o tujcih, Zakon o azilu in Zakon o nadzoru državnih meja, ki deluje v skladu s postopki vključevanja v EU in schengensko območje. Kasneje jo je v luči vse kompleksnejših migracijskih dinamik in potrebe po približevanju EU leta 2002 dopolnila Resolucija o migracijski politiki (ReMPRS, 2002), ki je prinesla konkretnejše aktivnosti in ukrepe za uveljavitev migracijske politike, ki bi bila v skladu z evropskim pravnim redom in temeljnimi evropskimi načeli (European Migration Network, 2020).

Za slovensko integracijsko politiko je značilen pluralistični model, ki priseljencem nominalno omogoča enakopravno vključitev v slovensko družbo, hkrati pa jih podpira pri ohranitvi kulturne identitete. Omenjeni model je zajet v obeh resolucijah o migracijski politiki, temelji na načelih svobode, enakopravnosti in vzajemnega sodelovanja, hkrati pa zajema še aktivno preprečevanje diskriminacije, ksenofobije in rasizma. Žal na zakonski ravni ni prišlo do proaktivnega preprečevanja diskriminacije (Bešter, 2003: 14–16), in četudi je diskriminacija nezakonita, to ne velja za predsodke in stereotipe, ki generirajo subtilno diskriminacijo, ki pa se v pravnih kontekstih ne kaznuje (Brezigar, 2005: 183).

Omenjene okoliščine, ki zajemajo razraščanje albanofobije, negativno medijsko portretiranje albanskih priseljencev in restriktivne politike prise-ljevanja, sooblikujejo splošno družbeno vzdušje in prevladujoč negativen odnos do albanskih priseljencev. Takšno korelacijo lahko pokažemo na primeru odgovorov naših intervjuvancev, ki – četudi podrobnosti slovenske priseljenke politike po lastnih besedah ne poznajo najbolje – jo prevladujoče ocenjujejo kot neučinkovito in kaotično. Večina od desetih intervjuvan-cev očita albanskim priseljencem zapiranje vase, pomanjkljivo znanje jezika

večine in premalo vloženega truda v učenje slovenščine, kritični so do kriterijev, po katerih se albanskim priseljencem dovoljuje priselitev v Slovenijo. Ponudimo lahko oceno, da ozadje oziroma širši družbeni kontekst vpliva na mnenja sogovornic in sogovornikov, vključenih v raziskavo.

Empirična raziskava in metode raziskovanja

Kombinirana metoda je bila izvedena v dveh korakih. Najprej so bili izvedeni intervjuji, zatem pa še zaprti anketni vprašalnik, ki je bil oblikovan na podlagi ugotovitev, pridobljenih z intervjuji in že izvedenih raziskav na temo priseljevanja in odnosa do priseljencev. Deset polstrukturiranih intervjujev smo opravili na priložnostnem vzorcu z namenom, da se evidentirajo prevladujoči pogledi na priseljence albanske narodnosti (stereotipi, prepričanja in predsodki). Intervjuvanci, naključno izbrani na terenu iz splošne lokalne populacije, so bili pred izvedbo pogovora seznanjeni s tematiko, vprašanja so zajemala ključne demografske podatke, sledila so vprašanja, vezana na odnos do albanskih priseljencev v Sloveniji s poudarkom na albanskih priseljenicah v Celju. Vzorec je zajemal 5 intervjuvank in 5 intervjuvancev, starih med 21 in 56 let, vsi prebivajo v Mestni občini Celje. Intervjuji so se odvijali na javnih mestih in so trajali med 30 in 60 minut.

V drugem koraku smo uporabili metodo anketnega vprašalnika zaprtega tipa, ki je zajemal 35 vprašanj. Za izvedbo smo uporabili spletno stran 1KA. Spletni vprašalnik je bil aktiven med 10. in 29. avgustom 2020; da bi dosegli čim več ljudi, smo ga delili prek družbenih omrežij. Izpolnjevanje je v povprečju trajalo 10 minut, vseh 176 vprašalnikov je bilo izpolnjenih v celoti. Podatke oziroma odgovore smo izvozili v program za obdelavo podatkov SPSS.

Na naše izhodiščno vprašanje o odnosu večinskega prebivalstva Celja do priseljencev albanske narodnosti smo odgovarjali s pomočjo korelacij med podatki, pridobljenimi z intervjuji in anketo, pri čemer smo analizo omejili na naslednje indikatorje: spol, stopnja izobrazbe in višina mesečnega neto dohodka na gospodinjstvo.

Z vprašanji smo preverjali stališča in ocene respondentov o številu albanskih priseljencev v Celju, učinkih priseljevanja albanskih priseljencev, stopnji asimilacije albanskih priseljencev, stikih s priseljenci ter vplivih priseljevanja na gospodarstvo, kulturo, vero in stopnjo kriminala.

Interpretacija rezultatov anketnega vprašalnika

V raziskavi je sodelovalo več respondentk (57%) kot respondentov (41%), 2% respondentov spola nista hotela opredeliti. Starostna struktura respondentov zajema letnice rojstva od 1932 do 2003, pri čemer je največ

anketirancev rojenih leta 1991 (17%) in 1992 (11%). Med anketiranimi jih ima največ končano višjo, visoko šolo ali fakulteto (50%), na drugem mestu so tisti s končanim poklicnim izobraževanjem ali srednjo šolo (24%), sledijo posamezniki s končanim magisterijem in doktoratom (22%). Po narodnosti so bili respondenti v največjem odstotku slovenske narodnosti (81%), sledila je srbska (13%), hrvaška (10%), bošnjaška (3%), črnogorska (2%), makedonska in albanska (po 1%) narodnost, 5% respondentov pa označilo kategorijo »drugo«. Med sodelujočimi jih je 67% s statusom zaposlenega, 9% s statusom nezaposlenega, ostalo pa so predstavljali študentje in dijaki (13%), upokojenci (5%), gospodinje (2%), 2% sta neopredeljena.

Glede višine dohodka na gospodinjstvo rezultati pokažejo, da jih 12% prejema med 300 in 800 EUR, 39% med 800 in 1.500 EUR ter 36% nad 1.500 EUR. Z domačim mestom jih je močno povezanih 68%, 32% jih na domači kraj ni preveč navezanih. Na vprašanje o učinkovitosti slovenske priseljske politike je zgolj 9% z njo zadovoljnih, vsi ostali so z njenim delovanjem nezadovoljni oziroma močno nezadovoljni. Zadnji sklop vprašanj glede stikov s priseljenci albanske narodnosti je pokazal, da jih ima 11% stike večkrat tedensko, 8% jih ima stike vsak dan, 4% večkrat mesečno, 5% enkrat mesečno ali manj, preostali se do stikov s pripadniki manjšine niso opredelili.

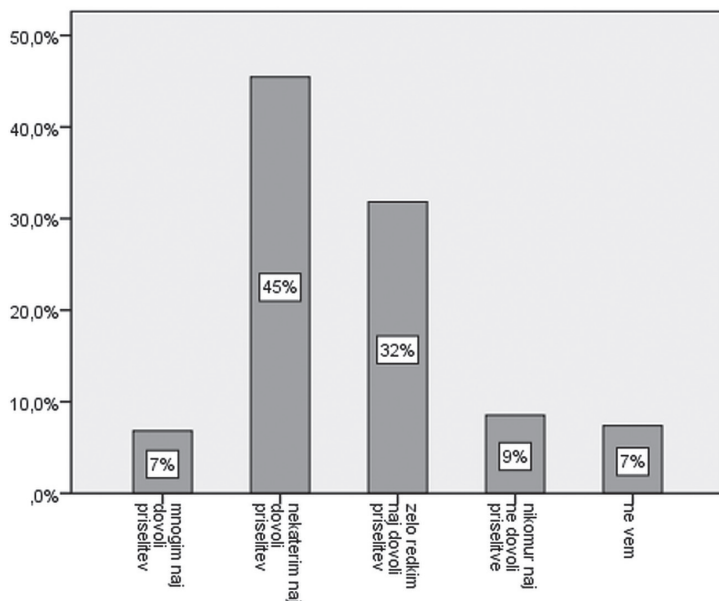
Rezultati in vsebinska analiza

V nadaljevanju izpostavljamo nekaj za našo analizo in interpretacijo ključnih podatkov, na podlagi katerih smo se opredeljevali so prevladujočega odnosa večinskega prebivalstva do albanske priseljske skupnosti.

Večina respondentov (91%) ocenjuje, da se je število priseljencev v Celje v zadnjem desetletju povečalo, obenem pričakuje (Graf 1), da bo Slovenija v prihodnjem desetletju priselitev v državo omogočila le nekaterim (45%) oziroma zelo redkim (32%). Ocenimo lahko, da večina sodelujočih izpostavlja potrebo po omejevanju priseljevanja oseb albanske narodnosti in da takšno stališče izraža negativni pogled na priseljsko skupnost.

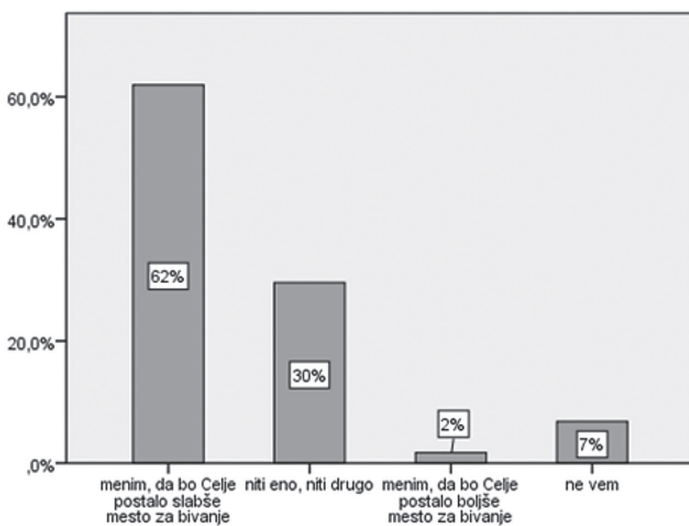
Kot je razvidno iz grafa 2, v sklopu, ki se nanaša na oceno kakovosti bivanja v Celju glede na priseljevanje oseb albanske narodnosti, večina (54%) ocenjuje, da je postalo Celje slabše mesto za bivanje, da se bo kakovost bivanja v naslednjem desetletju v tem kontekstu še poslabšala, meni 62% respondentov. Enak delež jih ocenjuje, da se stopnja nestrpnosti v primerjavi s preteklimi leti narasla, medtem ko jih zgolj 25% meni, da je stopnja nestrpnosti ostala nespremenjena oziroma se je zmanjšala (6%). Tudi v tem segmentu prepoznamo, da respondenti prisotnost omenjene skupnosti glede na kakovost bivanja označuje kot negativno.

Graf 1: V KOLIKŠNEM OBSEGU NAJ SLOVENIJA DOVOLI PRISELJEVANJE LJUDI ALBANSKE NARODNOSTI?

Vir: Lastni prikaz.

Graf 2: ALI MENITE, DA BO CELJE V PRIHODNOSTI ZARADI PRISELJEVANJA ALBANSKE NARODNOSTI POSTALO SLABŠE ALI BOLJŠE MESTO ZA BIVANJE?

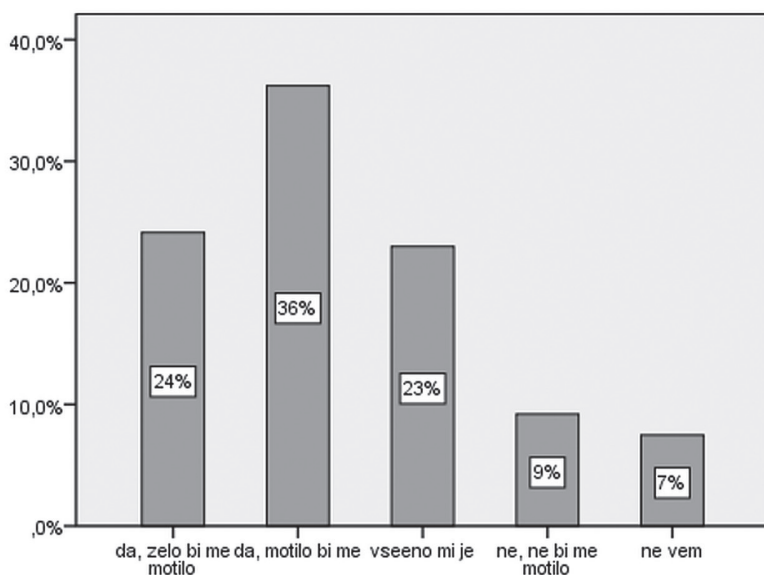

Vir: Lastni prikaz.

Vprašanje o stopnji asimilacije albanskih priseljencev (Graf 3) je pokazalo, da 40% respondentov ocenjuje, da priseljenci niso dovolj asimilirani, 29% jih meni, da sploh niso asimilirani, 19% pa, da so asimilirani do neke mere. Na vprašanje o znanju slovenskega jezika med albanskimi priseljenci jih 45% meni, da albanski priseljenci ne obvladajo slovenskega jezika, visokih 61% respondentov je mnenja, da albanskim priseljencem ne bi smeli omogočati šolanja v njihovem jeziku, zgolj 1% jih meni, da bi jim takšno šolanje morali omogočiti.

Pomemben vidik sprejemanja omenjene skupnosti v okolju je merilo vprašanje (Graf 4) o tem, ali bi jih motilo, če bi v ulici ali soseski živelo večje število priseljencev albanske narodnosti. 36% respondentov bi to motilo, 24% bi to zelo motilo, verjetno (46%) oziroma zagotovo (31%) se jih ne bi preselilo v ulico ali sosesko, kjer bi živelo večje število albanskih priseljencev.

Graf 3: ALI BI VAS MOTILO, ČE BI V VAŠI ULICI ALI SOSESKI ŽIVELO VEČJE ŠTEVILO PRISELJENCEV ALBANSKE NARODNOSTI?

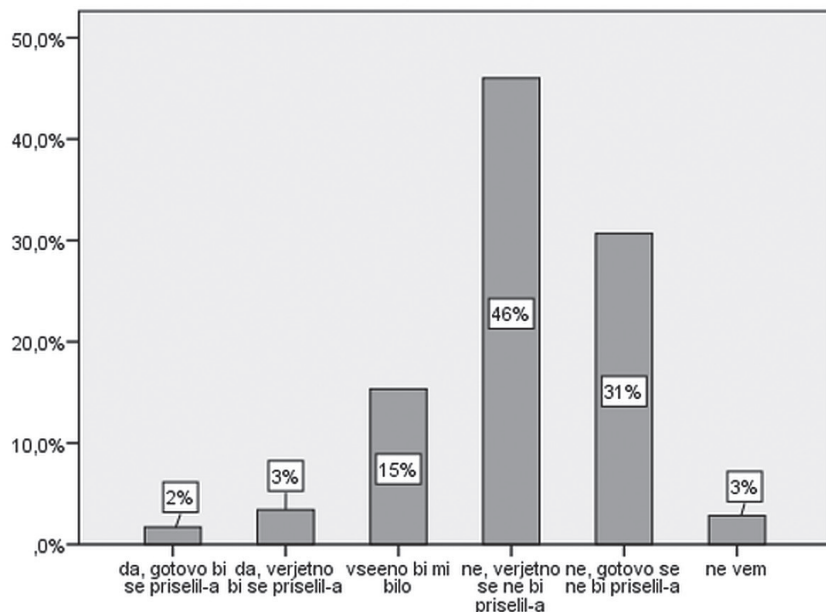

Vir: Lastni prikaz.

Ker nam omejitve prostora ne omogočajo predstavitev vseh elementov, želimo v skrženi obliki predstaviti še nekatere druge izsledke, s pomočjo katerih bomo v sklepnem delu odgovorili na izhodiščno raziskovalno vprašanje.

Graf 4: ČE BI SE ODLOČALI ZA SELITEV: ALI BI SE PRISELILI V ULICO ALI SOSESKO, KJER BI ŽIVELO VEČJE ŠTEVILO PRISELJENCEV ALBANSKE NARODNOSTI?

Vir: Lastni prikaz

Respondenti so na vprašanja o vplivu priseljevanja omenjene skupnosti na gospodarstvo v 38% odgovorili, da je priseljevanje slabo za slovensko gospodarstvo, 38% jih meni, da ni niti slabo niti dobro, 13% jih je mnenja, da je priseljevanje Albancev za slovensko ekonomijo dobro. 47% jih je menilo, da slovenska kultura zaradi tovrstnega priseljevanja ni ogrožena, 55% jih ocenjuje, da niso ogroženi vera in verske tradicije, na drugi strani pa jih 41% meni, da je ogrožena kultura in 31%, da so ogrožene vera in verski običaji. Če so deleži odgovorov na področju vpliva na gospodarstvo, vero in kulturo približno enaki, je drugače pri vprašanju o kriminaliteti v povezavi z albansko priseljsko skupnostjo, kar 59% vprašanih je namreč mnenja, da je kriminala več, 34% jih verjame, da se stopnja kriminala ni spremenila, nihče pa ni izbral odgovora, da se je stopnja kriminala zmanjšala.

Na podlagi zbranih odgovorov lahko ponudimo oceno, da respondenti v povprečju izrekajo bolj negativne kot pozitivne ocene do albanskih priseljencev v Celju. Naša predpostavka, da bo višja stopnja izobrazbe generirala bolj pozitiven odnos, se ni potrdila.

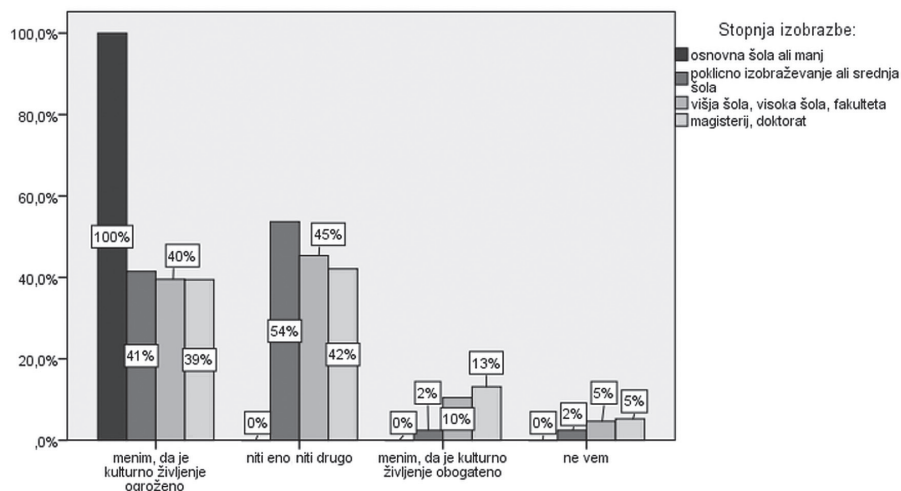
Naša naslednja predpostavka, ki je izhajala iz dosedanjih raziskav in po kateri naj bi imele ženske bolj toleranten odnos do priseljencev kot moški

(Ponce, 2017), se ni potrdila. Rezultati anketnega vprašalnika pokažejo, da večjih razlik med spoloma ni zaznati, edina omembe vredna razlika se je pokazala pri vprašanih o varnosti v mestu in kvaliteti bivanja, pri katerih je več moških (69%) kot žensk (44%) ocenilo, da je Celje postalo slabše mesto za bivanje, pri vprašanju stopnje asimiliranosti v slovensko družbo je 21% respondentk in 40% respondentov odgovorilo, da albanski priseljenci sploh niso asimilirani, pri vprašanju o priselitvi v okoliš, kjer bi živelo večje število priseljencev, je odgovor, da se tja zagotovo ne bi preselili, odgovorilo 26% žensk in 39% moških.

Vpliv izobrazbe na odnos do priseljencev študije (prim. Borgonovi in Pokropek 2019, Quillian, 1995) izpričuje, da imajo višje izobraženi ljudje bolj toleranten odnos do priseljencev. Izsledki naše študije temu ne pritrjujejo v celoti, saj z nekaj izjemami ni velikih razlik v odnosu respondentov glede na njihovo končano stopnjo izobrazbe. Izpostavljamo vprašanja, pri katerih do razlik prihaja. Pri vprašanju (Graf 5), ali bo Celje v prihodnje zaradi albanskih priseljencev postalo slabše za bivanje, so vsi respondenti z zaključeno osnovno šolo odgovorili pritrdilno, medtem ko je bilo takega mnenja 63% tistih s poklicno ali srednjo šolo, 65% tistih s končano visoko šolo ali fakulteto ter 55% tistih s končanim magisterijem ali doktoratom. Razlike v izobrazbi najdemo tudi pri vprašanju o znanju slovenskega jezika med albanskimi priseljenci, na katerega vsi respondenti z osnovno šolo odgovarjajo, da večina albanski priseljencev ne obvlada slovenskega jezika, s takim stališčem se strinja 54% tistih s srednjo ali poklicno šolo, 44% tistih s končano fakulteto ter 39% tistih s končanim magisterijem ali doktoratom. Podobno je pri vprašanju o ogroženosti slovenske kulture, na katerega so vsi respondenti s končano osnovno šolo ali manj odgovorili, da je kulturno življenje ogroženo, medtem ko se drugi s takšno oceno strinjajo v manjšem odstotku.

V naslednjem sklopu smo analizirali ujemanje vpliva višine osebnih dohodkov na odnos do priseljencev, pri čemer do večjih razlik med respondenti po višini dohodkov nismo zaznali, izjema sta bili vprašanja po vsakodnevnih stikih z ljudmi albanskega izvora, kjer je 60% respondentov z najnižjimi dohodki označilo, da imajo stike večkrat mesečno, vse druge kategorije po višini dohodkov imajo takšne stike večkrat tedensko. Na vprašanje o selitvi v ulico ali soseseo z visokim deležem albanskih priseljencev je 70% respondentov s prihodki med 300 in 800 EUR odgovorilo, da se tja verjetno ne bi preselili, odstotki drugih dohodkovnih kategorij pa so bili občutno nižji; v takšno soseseo se verjetno ne bi preselilo 40% tistih z najnižjimi prejemki, 48% tistih s prejemki med 800 in 1500 EUR ter 34% tistih s prejemki nad 1.500 EUR).

Graf 5: ALI MENITE, DA JE KULTURNO ŽIVLJENJE V SLOVENIJI ZARADI PRISELJENCEV ALBANSKE NARODNOSTI NA SPLOŠNO OGROŽENO ALI OBOGATENO (PO STOPNJI IZOBRAZBE)?

Vir: Lastni prikaz.

Sklep

Hipoteze o prevladujoče negativnem odnosu do izbrane priseljske skupnosti v Celju med respondenti, ki so sodelovali v raziskavi, so se potrdile. V luči negativnega medijskega portretiranja, razraščanja sovražnega govora in nestrpnosti do priseljencev in priseljavanja, vplivom družbenih omrežij ter socialnih mrež, ki prispevajo k oblikovanju ter utrjevanju stereotipov, v kontekstu restriktivne priseljske politike in naraščajoče albano-fobije, ki jo ugotavljajo različne študije, je bil prevladujoče negativen odnos med respondenti pričakovan.

Ugotoviti smo želeli, ali prihaja do znatnejših vplivov pripisanih in pridobljenih značilnosti posameznikov na oblikovanje njihovega odnosa do priseljencev. Ugotovitve smo analizirali v navezavi na izhodiščni teoretski okvir s pričakovanjem, da bomo potrdili predpostavke o ženskah respondentkah, posameznikih z višjo izobrazbo in višjimi mesečnimi dohodki, ki imajo pozitivnejši odnos do priseljencev in priseljavanja. Takšne predpostavke smo potrdili le do določene mere, izpostaviti velja, da gre za minimalna odstopanja in da je raziskava pokazala, da imajo respondenti - ne glede na spol, izobrazbo in dohodek - v povprečju bolj negativen kot nevtralen ali pozitiven odnos do albanskih priseljencev, kar je glede na povečanje priseljavanja (v

preteklosti in pričakovanjih v prihodnje) oseb albanske narodnosti zaskrb-ljujoče, nakazuje namreč na težave, ki slovensko družbo, vključno z mestom Celje, čakajo v prihodnje.

Glede na statistike porasta priseljevanja oseb albanske narodnosti je mogoče pričakovati, da bo albanska skupnost preseгла doslej največjo priseljsko skupnost v Celju in Sloveniji, torej priseljence iz Bosne in Hercegovine. Slovenija in Celje bosta v prihodnje gotovo še bolj multikulturna, zato bodo morale državne in lokalne politike nameniti več pozornosti ne le ekonomski, ampak tudi socialnim platem priseljevanja, iskati načine za izboljšanje odnosov med večino in manjšinskimi skupnostmi ter okrepiti izobraževalne in medijske kampanje v širši skupnosti. Upanje je, kot zapiše Zavratnik (2011: 68), v mlajših in višje izobraženih prebivalcih urbanih središč, žal pa empirični podatki takšen optimizem le šibko nakazujejo. Bolj verjeten je »scenarij latentnih konfliktov«, pasiven pristop javnosti oziroma zanikanje dejstva migracij, ki izhaja iz nesprejemanja migrantov, ki jih večinsko prebivalstvo vidi kot grožnjo in ki so prepoznani kot dežurni krivci za nakopičene družbene probleme. Med rešitvami se ponujajo sprememba zakonodaje, ki bi resneje in učinkoviteje naslovila širjenje predsodkov, stereotipov in ksenofobije v medijih in na družbenih omrežjih; državne institucije bi morale ustrezneje nasloviti skrbi in strahove večinskega prebivalstva z medijskimi kampanjami in izobraževalnimi projekti, lokalne skupnosti pa bi morale poiskati načine, kako priseljence bolj vključevati v družbeno življenje in jim pomagati pri učenju večinskega jezika.

LIITERATURA

- Bade, Klaus Jürgen (2005): *Evropa v gibanju*. Ljubljana: Založba /*cf.
- Barcelo, Joan (2016): *Attitudes Toward Immigrants and Immigration Policy in Asia and the Pacific: a Quantitative Assessment of Current Theoretical Models Beyond Western Countries*. *Asias Journal of Political Science* 24 (1): 87–132.
- Berishaj, Martin (2004): *Albanci v Sloveniji*. *Razprave in gradivo* 45: 144–159.
- Berry, J. W. (2001): *A Psychology of Immigration*. *Journal of Social Issues* 3 (67): 615–631.
- Bešter, Romana (2003): *Migracijska politika Slovenije in EU. Primerjava zakonodaje, strateških dokumentov in priporočil, s poudarkom na integracijski politiki*. Ljubljana: Mirovni inštitut. Dostopno prek <https://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2014/08/Bester01.pdf>, 21. 5. 2020.
- Blumer, Herbert (1969): *Symbolic Interactionism Perspective and Method*. London: University of California Press.
- Borgonovi, Francesca, Artur Pokropek (2019): *Education and Attitudes Toward Migration in a Cross Country Perspective*. *Front. Psychol.* 10: 2224.
- Botrić, Valerija (2016): *Attitudes Towards Immigrants, Immigration Policies and Labour Market Outcomes: Comparing Croatia with Hungary and Slovenia*. *CIRR XXII*, 76: 5–28.

- Brezigar, Sara (2005): Etnična diskriminacija na trgu delovne sile: dileme in izzivi pri ugotavljanju obstoja etnične diskriminacije na notranjem trgu delovne sile. *Razprave in gradivo* 47: 168–189.
- Bučar Ručman, Aleš (2011): Medijsko poročanje o kriminaliteti v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 62 (1): 23–38.
- Ceobanu, Alin M. in Xavier Escandell (2010): Comparative Analyses of Public Attitudes Toward Immigrants and Immigration Using Multinational Survey Data: A Review of Theories and Research. *The Annual Review of Sociology* 36: 309–328.
- Chandler, Charles R. in Yung-mei Tsai (2001): Social Factors Influencing Immigration Attitudes: An Analysis of Data From the General Social Survey. *The Social Science Journal* 38 (2001): 177–188.
- Dolenc, Danilo (2007): Priseljevanje v Slovenijo z območja nekdanje Jugoslavije po drugi svetovni vojni. V: Miran Komac (ur.), *Priseljenci – Študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Entzinger, Han in Renske Biezeveld (2003): Benchmarking in Immigrant Integration. Rotterdam: European Research Centre on Migration and Ethnic Relations. Dostopno prek https://www.researchgate.net/publication/251998179_Benchmarking_in_Immigrant_Integration, 20. 7. 2020.
- Hainmueller, Jens in Daniel J. Hopkins (2014): Public Attitudes Toward Immigration. *The Annual Review of Political Science* 17: 225–249.
- Javdani, Mohsen (2020): Public Attitudes Toward Immigration – Determinants and Unknowns. *IZA World of Labour*, 473, 1–11. Dostopno prek <https://wol.iza.org/articles/public-attitudes-toward-immigration-determinants-and-unknowns/long>, 28. 12. 2020.
- Josipovič, Damir (2006): Učinki priseljevanja v Slovenijo po drugi svetovni vojni. Ljubljana: Založba ZRC.
- Jurič Pahor, Marija (2020): Nacionalna identiteta v luči globalizacije, glocalizacije in transkulturalizacije. *Teorija in praksa* 57 (2): 561–580.
- Kalčič, Špela (2007): Slovenski muslimani: kdo so, organiziranost in državnopravno normiranje v antropološki presoji. *Dve domovini* (26): 7–29.
- Kralj, Ana (2008): Nezaželeni? Medijske in politične konstrukcije tujcev v Sloveniji. *Dve domovini* (27): 169–190.
- Mandelc, Damjan (2011): Na mejah nacije: teorije in prakse nacionalizma. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Medica, Karmen in Goran Lukič (2011): Migrantski circulus vitiosus. Delovne in življenjske razmere migrantov v Sloveniji. Koper: Univerzitetna založba Annales.
- Medvešek, Mojca, Sara Brezigar, Romana Bešter (2009): Položaj priseljencev in potomcev priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije na trgu dela v Sloveniji. *Razprave in gradivo*, (58): 24–57.
- Pajnik, Mojca (2003): Poročanje medijev o marginaliziranih skupinah. *Socialno delo*, 42 (2): 87–94. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Ponce, Aaron (2017): Gender and Anti-immigrant Attitudes in Europe. *Socius: Sociological Research for a Dynamic World*, (3): 1–17.

- Quillian, Lincoln (1995): Prejudice as a response to perceived group threat: population composition and anti-immigrant and racial prejudice in Europe. *Am. Sociol. Rev.* 6: 586-611.
- Rustenbach, Elisa (2010): Sources of Negative Attitudes Toward Immigrants in Europe: A Multi Level Analysis. *Integrational Migration Review*, 44 (1): 53-77.
- Učakar, Tjaša (2017): Migracijska politika EU: nove artikulacije izključevanja v 21. stoletju. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Vidmar Horvat, Ksenija (2004): Uvod v sociologijo kulture. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Zavratnik, Simona (2011): Sodobne migracije v mnenjih slovenske javnosti. Dve domovini: razprave o izseljenstvu = Two homelands: migration studies, (33): 55-71.

VIRI

- Albanian Studies. b. d. Albanofobia. Dostopno prek <https://albanianstudies.weebly.com/albanophobia.html>, 6. 6. 2020.
- Dennison, James in Lenka Dražanova (2018): Public Attitudes on Migration: Rethinking How People Perceive Migration: An Analysis of Existing Opinion Polls in the Euro-Mediterranean Region. Dostopno prek <https://migrationpolicycentre.eu/public-attitudes-on-migration-rethinking-how-people-perceive-migration/>, 16. 6. 2020.
- European Migration Network. b.d. Migracije in Slovenija. Dostopno prek <http://emm.si/migracije-in-slovenija/>, 13. 9. 2020.
- European Social Survey (2016): Odnos do priseljevanja, priseljencev in njihovih prednikov: Ključne ugotovitve 7. vala Evropske družboslovne raziskave. Dostopno prek https://www.europeansocialsurvey.org/docs/findings/TL7_Immigration-Slovenian.pdf, 4. 9. 2020.
- Glücks, Nenad (2018): Velenje postaja albanska oaza: priseljenci izkoriščajo Slovenijo. *Reporter*, 11. marec. Dostopno prek https://reporter.si/clanek/slovenija/velenje-postaja-albanska-oaza-priseljenci-izkoriscajo-slovenijo-627251?fb_comment_id=1582131711901341_1601634886617690, 4. 9. 2020.
- Glücks, Nenad (2020): Organizirani socialni kriminal: med priseljenci s Kosova se stopnjujejo zlorabe socialnega sistema. *Reporter*, 15. november. Dostopno prek <https://reporter.si/clanek/slovenija/organizirani-socialni-kriminal-med-priseljenci-s-kosova-se-stopnjujejo-zlorabe-socialnega-sistema-825938>, 2. 12. 2020.
- Goglini (2016): Mladoletni Albanci v Celju spet ustrahujejo - grozljivo. *Med.over.net*, 20. junij. Dostopno prek <https://med.over.net/forum5/viewtopic.php?t=11016811>, 3. 12. 2020.
- Nova24TV (2016) Srhljivo: Dvajset Albancev nad celjske dijake z bejzbolskmi Palicami. *Nova24TV*, 17. marec. Dostopno prek <https://nova24tv.si/slovenija/crna-kronika/zdi-se-kot-mafijska-zgodba-iz-policijskega-porocila-dijak-iz-celja-se-je-pred-albanci-komaj-resil-z-begom/>, 18. 12. 2020.

- Nova24TV (2020) *Prvi uradni jezik na Oš Jakoba Aljaža v Kranju albanščina*. Nova24TV, 20. marec. Dostopno prek <https://nova24tv.si/slovenija/prvi-uradni-jezik-na-os-jakoba-aljaza-v-kranju-albanscina/>, 7. 9. 2020.
- Resolucija o imigracijski politiki Republike Slovenije (ReIPRS) (1999): Uradni list Republike Slovenije, št. 40/99.
- Resolucija o migracijski politiki Republike Slovenije (ReMPRS) (2002): Uradni list Republike Slovenije, št. 106/2002.
- Sobotainfo (2020): Mladoletni Kosovci napadli dijaka, ju ob tem hudo pretepli in z njima poniževalno ravnali. Dostopno prek <https://sobotainfo.com/novica/kronika/mladoletni-kosovci-napadli-dijaka-ju-ob-tem-hudo-pretepli-z-njima-ponizevalno>, 5. 9. 2020.
- SURS (2020a): Delovno aktivno prebivalstvo. Dostopno prek <https://www.stat.si/statweb/File/DocSysFile/9538/07-009-1-MP.pdf>, 30. 5. 2020.
- SURS (2020b): Prebivalstvo po državi državljanstva, petletnih starostnih skupinah in spolu, Slovenija, letno. Dostopno prek <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/05E1008S.px/table/tableViewLayout2/>, 4. 7. 2020.
- SURS (2018): Vsak osmi prebivalec Slovenije se je v Slovenijo priselil iz tujine. Dostopno prek <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/7830>, 4. 7. 2020.
- Zakon o državljanstvu Republike Slovenije (ZDRS) (1991): Uradni list Republike Slovenije, št. 24/07.